

ZPRAVODAJ

FRYMBURSKÉ
OZVĚNY

53

Vydává KaSS v Novém Hrádku

6/91

Antoine de Saint - EXUPÉRY, CITADELA, XXI

Přikázal jsem proto povolát vychovatele a řekl jim:

"Vaším úkolem není zabíjet v lidských mláďatech člověka, ani dělat z nich mravence, kteří mají žít v mraveništi. Nepovažují se důležité, bude-li člověk více nebo méně uspokojen. Důležité je, bude-li více nebo méně člověkem.

- Nebudete je přecpávat prázdnými formulkami, nýbrž obrazy, které jsou nositeli struktur.

Nebudete je sytit především mrtvými znalostmi. Ale ukujete jim styl, aby mohli věci uchopit.

Nebudete jejich způsobilost posuzovat podle schopností, které snad projeví v tom či onom směru. Neboť nejdále dojde a nejúspěšnější bude ten, kdo nejvíc zápasil sám se sebou. Budete proto přihlížet především k lásce. Nebudete zdůrazňovat užitek. Ale lidskou tvorbu, aby určitý člověk hobloval své prkno poctivě a věrně, a on je pak ohobluje lépe.

Budete učit úctě, neboť ironie je věcí darmochleba a znamená, že byly zapomenuty tváře.

Budete bojovat proti poutům, která člověka svazují s hmotnými statky. Budete vytvářet z lidského mláďete člověka, a to tak, že je budete učit především směně, neboť kde není směny, zbývá jen zkornatění.

Budete učit rozjímání a modlitbě, neboť jimi se duše stává širší. A lásce, neboť co může nahradit lásku? A sebeláska je opak lásky.

Trestat budete především lež a také udavačství, i když to obějí může být zajisté člověku prospěšné a obci zdánlivě také. Ale silní se rodí pouze z věrnosti. A není možné být věrný na jedné straně a na druhé straně ne. Věrný člověk je věrný vždycky. A není věrný ten, kdo dokáže zradit druhá, s nímž pracuje. Já potřebuji silné město a nehodlám opřít jeho sílu o lidskou hnilobu.

Budete je učit smyslu pro dokonalost, neboť každé dílo je putováním k Bohu a dokončeno může být až smrtí."

~~Talík citát z Citadely. Dávám ho sem pro vás, děti, protože~~
červen, kdy tyto noviny vyjdou, začíná vaším dnem. A já bych chtěla, abyste věděly, co by si pro vás přál moudrý král z Citadely. Možná bych vám měla ještě vysvětlit, co míní pan Exupéry "směnou". Samozřejmě směna v jeho knize není nějaký vextl, nýbrž dávání sebe sama do své práce, proměňování se ve své dílo. A to bychom se měli naučit i my dospělí. A přála bych vám také, abychom se právě my velcí dokázali chovat k vám tak, jak chceme, abyste se vy chovali k nám.

Červen začíná, jak už jsem řekla, Dnem dětí, proto i první ~~část třetího~~ Frymburských ozvěn patří dětem. Konec června bude náležet Frymburským slavnostem, a stejně tomu je i zde. Frymburské slavnosti a historické ~~zastavení budou obsahem~~ druhé části třetího čísla Frymburských ozvěn. Doufám, že se vám budou líbit.

J. Ptáčková

Viktor Fischl

~~Viktor Fischl z Hov... o Janem Masarykem, kapitola válka a...~~

"Ono když se to všecko sesumíruje, tak vám vyjde vždycky jedna věc: učitelé, učitelé a zas učitelé. Tohle potřebujeme víc než všecko ostatní. Já, jak víte, nejsem žádná encyklopedie. Já všechnu moudrost nesežral. Ale kdyby mi bylo tak o třicet míň, asi bych chtěl učit děcka. Ne násobilku sedmnácti a všechny Ludvíky a Friedrichy a přítoky Donu z levého břehu. Já si myslím, že lidi můžou být moc šťastni bez těchhle vědomostí. Ale já bych je chtěl učit, co vlastně je tahle demokracie. Jak se má poslouchat taky to, co si myslí ten druhý, jak uznat, že ten druhý může mít taky někdy recht, jak hledat cesty jak se dohodnout a jak si vyřizovat věci bez facek."

Ukázky literárních prací žáků základní školy v Novém Hrádku

KRÁL MATÝSEK PRVNÍ - Alena Bubeníčková, V. ročník

Byl jednou jeden král, který měl syna Matýska. Maminku už neměli. Zemřela při nemoci. Tatínek, tedy král, už byl starý a měl mnoho starostí. Takže Matýsek si musel hrát s venkovskými dětmi. Jeho kamarád byl Toník. Jednou si hráli s míčem a rozbili okno. Toník utekl a Matýsek zůstal na zahradě. Když ho viděl pan král, tak mu dal domácí vězení a vynadal mu. Matýsek se nudil a přemlouval služky, aby ho pustily aspoň na zahradu. Služky ho tedy pustily. Matýsek si sedl na lavičku a opaloval se. Náhodou šel kolem Toník a zavolal ho k bráně. Matýsek šel k bráně, ale opatrně, aby ho nikdo neviděl. Protože nesmí s nikým mluvit.

Toník řekl: "Ahoj Matýsku, prosím tě, nezlob se na mne."

A Matýsek na to: "Já se na tebe nezlobím."

A Toník odešel. Zanedlouho zavolali Matýska k otci, protože leží a není mu dobře. Matýsek se lekl a spěchal do zámku. Přišel k otci a řekl: "Tatínku, proč stůněš?" "Matýsku, já nestůnu, já jsem jenom unavený," řekl král. Král ležel týden a lékař řekl: "Je to špatné, pane králi, už vám nemohu pomoci."

Když se to dozvěděl Matýsek, rozbřečel se a utíkal za Toníkem. Všechno Tondovi pověděl a byl smutný. Za chvíli vyšel lékař ze zámku a zavolal Matýska, aby mu řekl, že tatínek zemřel. Slyšel to i Toník a řekl: "Matýsku, teď už to budeš muset převzít za tatínka, víš?" "To ano, ale to se budu muset hodně učit a nebudu mít čas si s tebou hrát," řekl Matýsek.

Druhý den se začal Matýsek učit. Učil se Český jazyk, Matematiku, čtení, psaní a také němčinu, angličtinu, francouzštinu, ruštinu a mnoho jiných cizích jazyků a řečí. A Tonda? Ten si musel hrát s jinými kluky. A tím skončil příběh o Matýskovi a jeho kamarádovi Toníkovi.

PŘEKVAPENÍ - Marcela Škodová, VI. ročník

Jednoho krásného podzimního dne jela mamka s tačkou do Prahy nakupovat. Doma zůstal bratr Jirka a já. Moc jsme přemýšleli, jak bychom rodiče překvapili. Po dlouhé době dohadování bylo rozhodnuto. Upečeme bábovku. Vzali jsme kuchařku a dali se do práce. Když bylo těsto našlehané, nalili jsme jej do formy a potom dali do trouby péci. Bábovka byla nádherná. Povedla se nám. Na čistě prostřený ubrus jsme postavili pocukrovanou anakrájenou bábovku. Uvařili jsme čaj s citronem, nalili do pěkných, přímo krásných sklenic, a potom už jenom čekali na rodiče, až přijedou. Také jsme byli zvědaví, co nám přivezou dobrého, nebo něco pěkného na sebe.

Než přijeli, tak jsme se šli dívat na televizi, vysílali právě pohádku o pyšné princezně. V tom napínavém zazvonil zvonek. Jirka běžel otevřít, a mamka už od dveří volala: "Co to tedy voní?" Když přišla do kuchyně, byla velmi překvapená. Udělali jsme jí velikou radost. Jakmile všichni zasedli ke stolu a s chutí se zakousli do bábovky, v tom okamžiku jsme se na sebe podívali a vyprskli. Místo cukru jsme tam totiž dali sůl.

POHÁDKA LÉTA - David Rk, VI. ročník

V jedné zemi žil král, který měl plno rádců, a ti mu radili všelijaké věci. Jednoho dne tam přijeli synové Rudé hvězdy s velkými zelenými vozy. Projížděli města a vesnice, až se dostali do královského města malého království. Zůstali, kde se dalo. A přeci je král ani rádcové nepozvali.

V zemi žil bohatý a tlustý hospodář, kterého měli lidé rádi. Měl syna, chytrého a vzdělaného, proto nechtěl, aby tu synové Rudé hvězdy byli. Rozhodl se a vyšel na náměstí, kde protestoval proti nezvaným hostům. Když ani to nepomohlo, podpálil velkou kupu dříví, do které skočil. Našel tam svou smrt. Synové Rudé hvězdy zůstali ještě dvacet let a škodili v zemi dál. Starý král se z toho roznemohl a zemřel. Po jeho smrti nastoupil na strůn Václav I., řečený Moudrý. Měl okolo sebe dobré rádce, které si zvolil lid. A tak se stalo, že nezvaní hosté museli opustit Václavovu zemi. Pak si tam žili šťastně a spokojeně. A jestli nezemřeli, žijí si tak dodnes.

Děkuji panu učiteli Páchníkovi za laskavé zapůjčení těchto tří prací. Maté také pocit, že se v nich ukrývá mnohem víc, než by se na první pohled zdálo?

O b ě t i o k u p a c e 1 9 3 9 - 1 9 4 5

To je nápis na desce, která je upevněna na Pomníku padlých na náměstí v Novém Hrádku.

První jmenovanou obětí je Vojtech K o l á č, který byl ředitelem školy. Nechci připomenout jenom jeho životopis, ale také zrození naší měšťanky.

Obec se pokoušela o povolení ke stavbě školy již v r. 1906 a 1910. Rozhodnutí padlo až po převratu 16. 8. 1919. První ročník byl otevřen v obecné škole ředitelem Netíkem. Ten se však po ročním působení vrátil do Dobrušky. Další třídy přibývaly postupně každým rokem. Samotná stavba školy byla zahájena až v r. 1922 za ředitele Fr. Kuchaře. Na stavbě pracovalo 6 zedníků a škola byla otevřena po čtyřletém hostování v obecné škole. Po slavnostním odchodu z obecné školy bylo zahájeno vyučování. Oficiální název byl "Občanská škola" a ta měla např. v r. 1928-29 106 žáků. Nemocného ředitele Kuchaře zastupoval učitel obst. Když řed. Kuchař ve věku 46 let zemřel, byl na jeho místo dosazen 28. 6. 1929 zastupující ředitel Ladislav Holý, který seděl na ministerstvu školství a národní osvěty.

Neví se přesně, kdy obdržel řed. Koláč definitivu, ale do kroniky školy psal již jako ředitel v r. 1930-31. Jeho zápis mluví o tom, že na školu byl přikázán Jindřich Pilař, poněvadž zatímní odborná učitelka Marie Koláčová byla od 1. září "pro mateřství ve školní službě nepřítomna".

Každý ředitel je povinen na konci školního roku převést zápis do pamětnice /kroniky/. V prvním Koláčově zápise je i jeho vlastní životopis, který cituji:

Vojtěch Koláč, rodák z malé šumavské vsi Kanic u Domažlic, narodil se dne 22. října 1897. Obecnou školu navštěvoval ve své rodné obci Kanicích, měšťanskou /2. a 3. tř./

v Domažlicích, 4. tř. v Soběslavi a učitelství v Čes. Budějovicích, kde r. 1916 maturoval a v r. 1918 vykonal zkoušku uč. způsobilosti pro školy obecné.

Od 15. října 1917 do 8. prosince 1918 konal vojenskou službu válečnou.

Zkoušku způsobilosti pro školy měšťanské z oboru gramaticko-historického vykonal v Plzni v jarním období škol. roku 1925 - 26.

Působil na obecných školách v Kolovči a Staněticích /okres domažlický/. V listopadu 1921 byl přikázán na státní měšťanskou školu v Košicích na Slovensku, kde vyučoval 2 roky. Po návratu z Košic učil na měšťanských školách v Kolovči a Staňkově - Městysi. Od počátku škol. roku 1927 - 28 byl na vlastní žádost ustanoven na menšinovou měšťanskou školu v Městě Touškově /v inspektorátě plzeňském/. Od 1. září 1929 působí na zdejší škole.

Poslední zápis Vojtěcha Koláče s jeho podpisem je v školní kronice Nového Hrádku na konci školního roku 1939 - 1940.

Nato se tento díl školní kroniky na čas odmlčel. Já si jen pamatuji, že pro ředitele Koláče přišel někdo z učitelů právě do naší třídy, kde měl češtinu. A pak už jsme se jen vystrašeně dívali z oken na cestičku pod zahrádkou, kudy ho odváděli směrem k obecnímu domu a zřejmě na náhodskou silnici, kde mělo gestapo auto.

V únoru 1942 již podepisovala vysvědčení jako zástupce ředitele Marketa Henclová, později jako ředitelka a v r. 1945 opět jako zástupce Mojmír Vizina. Skutečně ředitelský podpis se objevuje až u Josefa Římka, který nastoupil na místo po návratu z koncentráku.

Za zmínku stojí ještě 2 zápisy z kroniky od Markety Henclové. Citují ze strany 148 a 149:

"S chvějící se rukou otevírám tuto knihu a jen stručně chci zapsati, co bude jednou pro ty, kteří přijdou po nás. Nejprve osud této knihy. Z rozkazu školních úřadů musely býti pamětnice zabaleny, zapečetěny a připraveny k odevzdání. Pan ředitel Koláč vyhověl též rozkazům a přede mnou

knihu zapečetil a uložil. Dnes jsem tuto knihu vzala, do balíku podvrhla jinou, neboť jsou nenahraditelné tyto záznamy a Ty, pane řediteli Vojtěchu Koláči, mi jistě odpustíš, že jsem porušila úřední pečeť, abych zachránila tuto pamětnici pro časy příští a dá Bůh, lepší.

Dne 21.4.1942 přišel telegram, který oznamoval, že 19.4.1942 zemřel v koncentračním táboře Auschwitz - v Osvěčimí v Polsku náš drahý ředitel Vojtěch Koláč. Je dusno - je nevýslovně smutno! Těžko nyní psát -

Pan Vojtěch Koláč, ředitel školy, byl mužem, jakých je málo. Byl vždy na svém místě. Miloval školu, byl milým kolegou. a shovívavým ředitelem. Svůj život položil na oltář Vlasti. Kéž nebude smrt jeho a mnohých marnou!!!

V Novém Hrádku 10. 5. 1942

Marketa Henclová, z. ředitelka školy "

Druhý zápis se týká předání kroniky, zřejmě při předání celé školy a při nástupu nového ředitele:

"Před slídivostí německých okupantů uchráněnou a od roku 1942 opatrovanou původní kroniku školy předává svému nástupci Marketa Henclová, ředitelka školy -

V Novém Hrádku 31. 8. 1945 "

Do této kroniky již dále nebylo zapisováno.

Vzpomínku na měšřanku a ředitele Koláče jsem zpracoval z archivních materiálů díky pochopení pracovníků Okresního archivu v Náchodě.

Miloslav Černý,
řed. ZDŠ v.v.

Hrádek dávno zašlých let

O minulosti hradu Frymburku jsme si to nejpodstatnější řekli v posledním loňském čísle Ozvěn. Bude jen spravedlivé, povíme-li si nyní také o historii Hrádku jako takového.

Přesný rok založení obce samozřejmě neznáme. Poměrně jistě však můžeme předpokládat, že se tak stalo buď za vlády Přemysla Otakara I. /1197 - 1230/ nebo jeho syna Václava I. /1230 - 1253/. Oba dva tito panovníci výrazně podporovali kolonizaci pohraničí. Němečtí přistěhovalci totiž králi jednak za práve usadit se na našem území zaplatili, jednak přinesli s sebou do Čech některé zde dosud málo známé techniky a postupy, zvláště pak dovední byli v těžbě rud. A ve zdejších okolí vystupovaly na povrch země rudné žíly, byl zde dostatek vody i dřeva, dovedete si představit příhodnější podmínky pro založení osady?

Rozkvět Hrádku musel být poměrně rychlý a jistě nebyl bez souvislosti se stavbou či dostavbou hradu Frymburku. Poprvé je Hrádek písemně doložen shodou okolností s první zmínkou o konkrétním majiteli hradu, jímž byl toho času Matyáš /či Matěj/ z Frymburka. Bylo to roku 1354, když hradní pán posílal kněze na Olešnici. V roce 1362 je Hrádek uváděn jako farní osada, a v r. 1362 již měl i svůj kostel.

Za husitských válek patřil hrad i Hrádek Janu Městeckému z Opočna. Pro páně Janovy neblaze proslulé skutky na obou stranách válečného pole stal se Frymburk - stejně jako další hrady z majetku Jana Městeckého - cílem pomsty husitských Sirotků. V r. 1425 byl dobýván, odolal sice, ale osada Hrádek to takřikajíc odnesla za něj. Je zajisté překvapivé, že navzdory svému dobytí byl ještě téhož roku povýšen na městečko. Pro život obce byla tato událost významná hlavně proto, že změna statutu obce přinesla též změny v obecní správě. Od r. 1425 až do doby po skončení třicetileté války /1648/ spravoval obec dědičný svobodný rychtář. Později pak byl jmenován vrchností, ale obecní správě je věnován další článek, proto se o ní nebude teď šířit podrobněji.

Podle zápisu v opočenském zámku dobývala se železná ruda nedaleko Hrádku již před rokem 1537. Písemný záznam se týká převodní smlouvy, kterou se dělili Jan Trčka a Zdeněk Trčka z Lípy o hrad Frymburk. Doslova je to: "Item Hamru a rud železných i jiných všelijakých kovůch, což by se jich koli na týž gruntech Frymburských nalézti mohlo, toho společně užíveme."

Později, zřejmě za třicetileté války, těžba rud i výroba železa v Hrádku na čas zanikla. Byla však obnovena, a to kupodivu již dva roky před koncem třicetileté války, tedy r. 1646. Známe dokonce i přesné datum - 16. květen. Letos uplynulo od ulití prvního "kusu neb spousty" v nové peči právě 345 let.

Nyní trochu zrychlíme tok dějin, a u jednotlivých zaznamenaných událostí se omezíme na pouhé konstatování skutečností. Dobové zápisy ostatně podrobnostmi tak jako tak neoplývají.

Roku 1585 bylo Frymburské panství zasaženo morem, který provázely "bolesti, pryskýře a hlízy, a na bolesti ty morní ~~xy~~ zahynulo mnoho lidí". R. 1613 dal Jan Trčka obyvatelům svého panství povolení, které umožňovalo v případě, že neměli vlastní dědice, odkázat majetek jiným lidem. Od r. 1626 do r. 1721 neměl kostel v Hrádku svého faráře, nýbrž náležel jako kostel filiální k Dobrušce.

V roce 1661, tedy před 330 lety, byl Hrádek poprvé úředně označen jako město. Zápis ten je v knize zvané "Rula prostřední". Nevím, zda hrádovský znak pochází z té doby, ale rozhodně stojí za zmínku. Jsem přesvědčena, že by nám jej závidělo mnohé velké město, protože je opravdu velmi hezký. Má na stříbrném štítu černou nádobu se dvěma uchy, v nádobě je kytice červených růží a tulipánů, pod ní nápis Nový Hrádek.

Rokem 1691 je datován původní hlavní oltář sv. Josefa z bývalého kostela.

Nápis pod jeho obrazem zní: "Tento oltář jest vyzdvižen nákladem chudého záduší ku cti a chvále Boha svatého a svatých apoštolův Petra a Pavla za času velebného pána Jiřího Antonína Hanuchy, děkana Dobrušského, prostonářiuse apcštkolského 1. Apřil A 1691." Máme ho tedy 300 let.

V roce 1722 byl rozbouřen starý dřevěný kostel a do roku 1726 pak byl vystavěn nový, zděný. Tento kostel však neměl zvonici, ta stávala sice blízko něj, ale bezprostředně s ním nespojila. Nesla tenkrát dva zvony, první z r. 1642, druhý z r. 1650. Třetí k nim přibyl v roce 1730. V roce 1736 povolil císař Karel VI. Habsburský Hrádku konat pravidelné týdenní trhy, které byly vždy v pondělí, a ještě tři výroční. První byl v první středu po velikonocích, druhý v pondělí po nanebevzetí Panny Marie, třetí na den moudrosti. Stalo se tak 10. ledna na žádost Rudolfa Josefa Colloredo.

Od roku 1747 máme na náměstí mariánský sloup.

R. 1749 byl nedaleko Frymburku zřízen špitální domek asi pro 6 lidí, do něhož mohli být přijati poddaní opočenští z farnosti Novohrádkovské. Vyjíměčně mohli být ubytováni i nuzní ze Slavoňova, Sněžného, Tisu, z Bohdašína a Vanovky.

R. 1756 byla za faráře Daniela Kintzla postavena na náměstí kaple svatého Jana Nepomuckého. Bylo by víc než krásné, kdyby mohla být k výročí 235 let od postavení opět otevřena.

9. 5. 1843 vypukl jeden z nejzoubejnějších požárů, které v minulosti Hrádek často stíhaly. Tehdy velmi rychle vyhořela 45 stavení, naposledy vzplála zvonice. Zvony se rozlily a s hrozným rachotem padaly dolů. Ze zvonoviny ulili následně ve Vídni dva nové zvony. Škoda, která vznikla při tomto požáru, byla odhadována na 65 tisíc zlatých. Hrádek se tím dostal do velmi svízelné situace.

R. 1848 byla zrušena robota. Zároveň byly zřizovány národní gardy, které potřebovaly nové uniformy. Plachtovina, čili "plátěný atlas" byla pro hrádkovské tkalce hotovým zlatým dolem.

R. 1861 - 1862 byla ke kostelu přistavěna nová kostelní věž. "Léta Páně 1864 městským nákladem postavena jest na náměstí kamenná kašna od Augusta Klára z Golbachu u Dušníka ve Slezsku. Ten samý obdržel od města jak za kašnu, tak i za opravu sochy Panny Marie na náměstí, 225 zl. 50 krejcarů."

Roku 1870 ustanovil se zdejší farář Václav Kilinger na tom, aby po vzoru jiných měst zřídil na Hrádku záložnu, "Po mnoha těžkostech a nesnázích, jaké všem záložnám od židovské chásky v cestu se kladly, byly stanovy dne 27. 6. 1871 potvrzeny, a záložna dosáhla 22. 8. 1871 místodržitelského povolení."

6. září 1880 vyhlásil ~~ponocný poplach, že farská ulice hoří.~~
~~Oheň se rozšířil z čísla 68, a vyhořelo tehdy 26 domů, škola~~
škola a fara, které byly tehdy dřevěné. Škola stávala ~~původně~~
~~proti kostelním dveřím, a byla tam již více než sto let. Po~~
požáru byla škola na "Podfaře" ~~postavena během velmi krátké~~
doby - od r. 1886 do r. 1887. Měšťanská, později občanská,
nyní prostě základní škola, na Hrádku řečená "horní", byla
dostavěna roku 1923.

Ale to předbíháme.

~~Roku 1881 byl příčiněním řídícího učitele Františka Ježka za-~~
lažen spolek dobrovolných hasičů.

Další velký oheň vypukl 2. června 1883 v č. p. 137. Byla
hrozná vedra a nedostatek vody. Vyhořelo 13 domů.

~~1889 byla zřízena četnická stanice.~~

Až do roku 1892 vedla jediná cesta ~~pro dopravu těžších nákladů~~
na Hrádek pod hradem Frimburkem. Silnice, po níž se jezdí nyní
byla vybudována v letech 1890 - 1892.

Téhož roku /1892/ se stal Hrádek sídlem ~~obvodního lékaře pro~~
novohrádecký obvod.

Rok 1896 byl významný ~~založením Tělocvičné jednoty Sokol na~~
Hrádku. Stalo se tak 24. května na základě ~~provolání učiněného~~
Josefem Tešovským.

Dne 15. srpna 1904 byl otevřen v domě paní Kristiny Lepšové
na náměstí /v č. p. 234/ telegrafní úřad.

V roce 1909 byl ~~nákladem 58 tisíc K. zřízen obecní vodovod.~~
Rozšířen byl o tři roky později, a v roce 1937 došlo nejen
k dalšímu rozšíření, ale byla zřízena i čerpací stanice
v "Bukovci".

V roce 1924 byla na obecní náklady zavedena do obce elektřina,
poprvé se elektrická světla v Novém Hrádku rozzářila v listopa-
du toho roku.

Tímto okamžikem bych chtěla své povídání o minulosti Nového
Hrádku ukončit. Elektřinu pokládám za symbol moderní doby.
Historii dvacátého století si necháme třeba na rok 1990,
souhlasíte?

O proměnách obecní správy v Novém Hrádku

Začněme dobou, kdy Nový Hrádek býval ještě pouhým Hrádkem.

Od roku 1425 do roku 1648 spravoval obec dědičný svobodný rychtář. Po třicetileté válce došlo k podstatné změně, rychtář byl nadále jmenován vrchností.

Tak tomu bylo až do roku 1850.

Jak vypadalo v té době rychtářské úřadování? Rychtář měl na pomoc dva konšely a obecní starší. Bydlel na rychtě, kde se také odbývaly schůze. Zde bych mohla poznamenat, že součástí rychty bývala zpravidla i krčma, a že na Hrádku tomu nebylo jinak. Vraťme se ale na schůzi zástupců obce. Tito v čele s rychtářem měli poměrně rozsáhlé pravomoci. Společně schvalovali koupě a prodeje, přijímali přihlášky dluhů, potvrzovali poslední vůle, zajišťovali opatření vdov a sirotků, na schůzích byly vyřizovány spětky, vypláceni věřitelé, vedly se účty obecní pokladny, již se mimochodem říkalo "truhlice". Rychtář, konšelé a obecní starší také vyřizovali nejrůznější žádosti a stížnosti, projednávali svatební smlouvy, smlouvy o pozemcích, výměnky a rozepře o mezníky.

Není toho málo, že? K tomu všemu, k čemu je dnes nutné navštívit řadu úřadů, právníků, notářů a soudů, stačila tehdy prostá kniha rychtářských zápisů. Slovo a podání ruky platilo jako kolkovaný doklad. Soused sousedu půjčoval "pod komínem", jak se říkalo, aby o tom nikdo nevěděl.

Vnější znakem rychtářské moci bylo rychtářské "právo". Hrádek toto "právo" dosud má, je to v podstatě žezlo spleteno z býkovců, měří 55 cm, je pobito hřeby a opatřeno očkem z řemene. Doufám, že u příležitosti Frymburských slavností si jej budete moci prohlédnout přímo, byla bych ráda, kdyby bylo vystaveno v sokolovně spolu s městskými kronikami. Odstupující rychtář, když končil svůj úřad, odváděl řez "právo" na zámek vrchnosti, nový rychtář při nástupu do funkce na něj přísahal. Na schůzích obce jím rychtář dával znamení, kdo má mluvit, a řídil průběh jednání. V případě potřeby mohl rychtář tímto právem také trestat provinilce. Kdo byl "právem udeřen", měl nejen pěknou moňřinu, ale přišel také doživotně o možnost být volen do obecní správy.

Rychtářství neslo s sebou samozřejmě různá práva a povinnosti. Rychtář byl osvobozen ode všech daní a zproštěn veškeré roboty. Patřila mu krčma na rychtě, jak víme, ale měl i malý příjem ze soudnictví v obci a náležela mu také jedna třetina z peněz vybraných v obci na pokutách. Tím byly vyvažovány často nevděčné povinnosti, například vymáhání a ~~byl~~ vybírání daní, jejich odvádění na zámek. ~~Rychtář~~ Rychtář také ručil za to, že poddaní si budou hledět roboty a všichni že budou dodržovat právní normy. K ruce měl ještě pořadníka - posla. Poslední rychtář na Hrádku se jmenoval Johan Příbyl, říkalo se mu Rathouský. Oděvzdal svůj úřad v roce 1853. Od toho času volili si lidé na Hrádku hlavu obce sami. Dělo se to tak, že občané mající volební právo zvolili si obecní zastupitelstvo, a to si pak samo ze svého středu vybralo starostu. Prvním starostou na Hrádku byl lékař Jan Grim.

Tradice starostenství byla již počínaje loňskými podzimními volbami obnovena. Snad se nám podaří navázat i na jiné osvědčené a selským rozumem vyzkoušené modely jednání.

Možná vás bude zajímat, jak se měnil počet stále žijících lidí na Hrádku.

- R. 1537 bylo zde pouze 14 usedlíků,
- r. 1590 zde žilo stále jen 20 obyvatel,
- r. 1881 měl Hrádek 1604 obyvatel a 289 domů,
- r. 1900 ale bylo zjištěno jen 1456 lidí ve 252 domech
- r. 1904 uvádí pan Fiala ve své kronice rovněž 1456 obyvatel a 297 domů,
- r. 1910 pak bylo napočítáno 1409 lidí, z toho ručních tkalců 412, a tkalců a zemědělců zároveň 120, jen zemědělců 42.

R. 1930 zde žilo 1237 lidí, přitom mužů bylo 555 a žen 682. Letošní sčítání lidu prozradilo, že v Novém Hrádku v současnosti trvale bydlí 697 lidí, přechodně pak dalších 150, z trvale bydlících je 332 mužů a 365 žen. U dětí do patnácti let je poměr 59 : 73, pro věkovou kategorii do šedesáti let je poměr 217 mužů ku 178 ženám, nad šedesát let zde máme 56 mužů a 114 žen.

Pokud jde o domy, je situace následující: Nový Hrádek má celkem 332 domů. Z toho je pouze 199 obydleno trvale, 133 objekty slouží jako rekreační chalupy. K nim ale třeba připočítat ještě 53 chat a chatek, které se mezi domy neřadí.

Z trvale obydlených domů je naprostá většina charakterizována jako rodinné domky. Z 199 je jich 182.

Pro zajímavost uvedu ještě národnostní složení naší obce.

V posledním sčítání se 675 lidí přihlásilo k české národnosti, 12 ke slovenské, 4 k polské, 4 k moravské,

1 k německé a 1 k maďarské národnosti.

FRYMBURSKÉ SLAVNOSTI

30. června 1991 o d p o l e d n e

Základní program

- 13.30 - královští trubači odtroubí z hradeb Frymburku začátek slavností
- 13.30 - 14,00- průvod, doprovázející hradního pána a jeho družinu, vyjde od hradu Frymburku, Hradní ulicí a přes náměstí půjde na sokolovnu
- 14.00 - 14.30- hradní pán bude obřadně uvítán rychtářem městečka Hrádku, potom promluví ke svému lidu sám
- 14.30 - ceremoniář převezme vedení slavnosti
- 1.vystoupení školního pěveckého sboru pod vedením p. učitelky Jany Grulichové
  - 2.dětské hry a soutěže /příprava p.učitel Jiří Havrda/
  - 3.dívčí taneční vystoupení /příprava pí.L.Martinková/
  - 4.dobové písně /sestry Machovy/
  - 5.klání a soutěže dospělých /příprava p.J. Havrda/
- asi 16.00 6.Dobové písně /opět sestry Machovy/
7.trubači

Dále se každý návštěvník sám rozhodne, navštíví-li nejprve výstavu kronik a významných dokumentů z historie Nového Hrádku, výstavu loveckých trofejí MS Frymburk, koupí-li si obraz či kresbu od p. Karla Šafáře, zhlédne-li divadelní představení kočovné loutkoherecké společnostky či simultánní šachovou partii, nebo ~~občerství-li se~~ občerství-li se napřed v pravé myslivecké kuchyni či dá-li přednost hasičskému pohoštění. O mlsné jazýčky se svým pekařským a cukrářským uměním postarají novohrádecké ženy. Se svými mistrovskými kousky přijede brusič českých polodrahokamů. Dobová hudba, byť reprodukováná, dodá všemu autentickou atmosféru. O "živou" muziku ale také nepřijdete, co 30. června se jistě stačíme s nějakou vhodnou domluvit.

Prostě mnoho lidí se bude snažit o to, aby Frymburské slavnosti proběhly v dobré pohodě a bez větších zádrhelů. Všem jim

patří můj obdiv a poděkování. Jediné, co neovlivní nikdo z nás, je počasí. V případě, že bude tak ošklivo, jak bylo většinu letošního jara, bude se veškeré dění odehrávat v sokolovně. Průvod by šel pod deštníky, v nejhorším případě by byla promenáda jen uvnitř. Program by nebylo nutné příliš redukovat, čili o zábavu by nikdo ochuzen nebyl. A sluníčka by nám pak musely děti namalovat.

Těším se s vámi všemi na shledanou na slavnostech.

Společenská kronika

V květnu, čerunu a červenci oslavili či oslaví své 80.

a vyšší výročí narození tito naši spoluobčané

Šotolová Marie	Nový Hrádek č. 152	1. 5. 1907
Přibyl Antonín	Nový Hrádek č. 47	10. 6. 1909
Balcarová Antonie	Nový Hrádek č. 222	14. 6. 1910
Machovec Jan	Krahulčí č. 2	26. 6. 1910
Frimlová Anna	Nový Hrádek č. 103	27. 6. 1910
Zelená Anna	N.H. - Dlouhé č. 22	23. 7. 1907
Balcar Jan	Nový Hrádek č. 175	26. 7. 1910

V měsíci dubnu se narodily dvě holčičky,

Blanka Dušánková	Nový Hrádek č. 364	12. 4. 1991
Petra Hánlová	Nový Hrádek č. 357	19. 4. 1991

Odešli navždy....

Frimlová Marie	Nový Hrádek č. 227	6. 5. 1991
Klanta Miroslav	Nový Hrádek č. 159	14. 5. 1991

PODĚKOVÁNÍ - VÝZVY - PROSBY - INFORMACE - PODĚKOVÁNÍ - VÝZVY

Veliké díky patří všem, kdo se jakkoli podíleli na organizaci, přípravě a zjištění Frymburských slavností. Každá pomoc, i ta na první pohled neviditelná, je pro celkový hladký průběh slavností nezbytná. Děkuji Vám.

Doufám, že do konce června se i další výrobní družstva, sídlící v Novém Hrádku, připojí k v.d. Velorex a přispějí finančně na náklady spojené se zabezpečením letošního pracovního léta na hradě. V opačném případě budou členové Kruhu přátel Frymburku nuceni vzít košíky a obejít přímo vás, své spoluobčany, s prosbou o trochu rýže, luštěnin, ovesných vloček, o pár vajíček či hrnek sádla, o loňskou šťávu, kempot nebo skleničku marmelády, abychom nakrmili naše mladé zachránce hradu.

Občanské hnutí přispělo částkou 500,-- Kčs na přípravu Frymburských slavností. Co ostatní politické strany v Novém Hrádku?

Na prázdninové měsíce je připravována řada zábavných i populárně-naučných programů. Sledujte, prosím, plakátky Kulturního střediska buď ve výloze v řeznictví, nebo ve skřínce KaSSu. Předběžně vám mohu slíbit folkový koncert, povídky o vykopávkách v Egyptě, besedu o historii osídlení Orlických hor, pásmo staré lidové muziky, i na ten historický šerm by mělo konečně dojít. Všechno tohle ale berte zatím bez záruky, o všem dosud jednáme.

OBLEČENÍ NA FRYMBURSKÉ SLAVNOSTI JE U PANÍ SVĚTLÍKOVÉ:

Domluvte si, prosím, kdy si ho přijdete vypůjčit. Šatů je dost a jsou naprosto perfektní.

Toto číslo FO vychází jako třetí v roce 1991.
Redakční rada ve složení J. Ptáčková, J. Hlaváček
a V. Ptáček, přepis na blánu E. Hlaváčková.
Registrační číslo je 44/91.

Cena jednoho výtisku je 3,-- Kčs.